

ZOOGEOGRAFISCHE BESCHOUWINGEN BETREFFENDE EUTHYNEURE
LANDSLAKKEN OP HET CONTINENT VAN AFRIKA

(samenvatting van de voordracht op 13 nov. 1976)

door

A.C. van Bruggen

Een voorlopige analyse van de families van euthyneure slakken (Pulmonata) in de Ethiopische Regio (Afrika bezuiden de Sahara) wijst uit dat van totaal 31 families (42% van het wereld-totaal) 10 of 32% van het locale totaal cosmopolitisch van verspreiding is en 6 of 19% endemisch. De overige families vertonen een aantal andere typen van verspreiding, waarbij banden met zuidelijk Azië opvallend zijn.

De cosmopolitische families (Lymnaeidae, Ancyliidae, Planorbidae, Physidae, Vertiginidae, Chondrinidae, Pupillidae, Valoniidae, Succineidae en Endodontidae) zijn in eerste instantie gekenmerkt door een geweldige verspreidingspotentie (o.a. door het soms optreden van zelfbevruchting en de geringe grootte).

De zes endemische families hebben ten dele een Gondwanalandafkomst (Aperidae en Dorcasiidae), zijn waarschijnlijk een locale ontwikkeling van een circumtropische familie (Achatinidae, afgeleid van de Subulinidae), zijn vermoedelijk zeer verwant met Aziatische families (Urocyclidae, nauw verwant met Helicarionidae en Ariophantidae; de onvoldoende bekende Aillyidae zijn misschien weer van de Urocyclidae af te leiden), of kunnen afgeleid worden van een cosmopolitische familie (Thyrophorellidae, af te leiden van de Endodontidae). Het onvoldoende bekende in de bergen van zuidoostelijk Afrika voorkomende geslacht *Prestonella* kan wellicht als een eigen familie opgevat worden; het vermoeden bestaat dat we hier met verwanten van de Succineidae of wellicht ook weer van de Urocyclidae te maken hebben. Het totale verspreidingspatroon van de in Afrika endemische families is drievoudig, nl. (a) families beperkt tot een klein gebied in West-Afrika (2: Aillyidae en Thyrophorellidae), (b) families beperkt tot een naar verhouding veel groter gebied in zuidelijk Afrika (2: Dorcasiidae en Aperidae), en (c) families die vrijwel geheel Afrika bezuiden de Sahara bewonen (2: Achatinidae en Urocyclidae).

De families Streptaxidae, Urocyclidae, Subulinidae en Achatinidae zijn in Afrika dominante families, dwz. families die door hun grote aantal geslachten, soorten en individuen vrijwel aspectbepalend zijn voor de malacofauna. In zuidelijk Afrika komen daar nog bij de Enidae en Endodontidae, welke laatste familie ten dele een Gondwanalandverspreiding vertoont.

Onderverdeling van de Ethiopische Regio in landmolluskenprovincies heeft vooralsnog weinig zin gezien de nog geringe kennis van de plaatselijke verspreiding van de verschillende elementen. De aandacht wordt echter gevestigd op het uiterste zuiden van het continent, bij de plantkundigen bekend als het rijk Capensis (Regnum Capense) en bij de meteorologen als het Winterregengebied. Dit merkwaardige hoekje van Afrika is bedekt met een zg. fynbosvegetatie, die nergens elders op de wereld voorkomt. Dit gebied blijkt ook een unieke landmolluskenfauna te hebben, die uit totaal ongeveer 100 soorten bestaat. Hiervan zijn er ongeveer 60 endemisch voor het fynbosgebied, van welke er weer ongeveer de helft tot in het fynbos endemische geslachten en ondergeslachten behoort. Ook op een hoger systematisch niveau is het endemisme opvallend: er komen 1 endemische subfamilie (Arionidae: Oopeltinae) voor, 2 endemische genera (*Tulbaghinia*, Dorcasiidae; *Oopelta*, Arionidae) en 7 endemische subgenera. Een belangrijk deel daarvan vertoont verwantschap met Gondwanalandelementen, anderen zijn afgeleid van uit het noorden verspreide groepen.